

3. Петровський А.В. Основы теоретической психологии : учеб. пособие для студентов вузов / А.В. Петровский, М.Г. Ярошевский. – М. : ИНФРА-М, 1998. – 525 с.

4. Формування правосвідомості юриста / С.С. Сливка, М.І. Рудницький, М.Т. Підгурський та ін. ; ЛІВС. – Львів : [б.в.], 1997. – 95 с.

5. Cohn E.S. Legal socialization. In B.L. Cutler [Електронний ресурс] / E.S. Cohn, K.L. Modecki // Encyclopedia of Law and Psychology. – Volume 2. – Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2008. – P. 450-453. – Режим доступу: [http://pubpages.unh.edu/~escohn/documents/Cohn%20&%20Modecki %20\(2007\)%20FINAL.pdf](http://pubpages.unh.edu/~escohn/documents/Cohn%20&%20Modecki%20(2007)%20FINAL.pdf).

Чичуга М.М.,

викладач кафедри пенітенціарної педагогіки і психології ІКВС НА ВС

ДОСЛІДЖЕННЯ ТРИВОЖНОСТІ В НАЧАЛЬНИКІВ ВІДДІЛЕНЬ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ СЛУЖБ УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ УКРАЇНИ

Професійна діяльність начальників відділень соціально-психологічних служб (СПС) установ виконання покарань України здійснюється в умовах підвищеного ризику для життя і здоров'я.

На діяльність працівників впливають різноманітні фактори, зокрема, висока тривожність, пов'язана з підвищеною небезпекою, фізичними та психологічними перевантаженнями, високою напруженістю та інтенсивністю роботи.

Висока тривожність здійснює негативний вплив на вирішення складних завдань, на оцінку ситуації й успішність діяльності в конкретних ситуаціях, уповільнює розумові дії, сприяє втраті контролю над собою і своїми діями.

Для виявлення рівня тривожності в начальників відділень СПС установ виконання покарань України ми провели дослідження. Вибірка складала 35 осіб, з них: 18 осіб, які працюють в установах виконання покарань (УВП) України від 1 до 3 років, 9 осіб - від 5 до 8 років і 8 осіб - від 10 до 14 років служби в УВП.

В процесі діагностики ми використали “16 - факторний особистісний опитувальник Р. Б. Кеттелла (16 - PF - 105 - С)” та шкалу оцінки рівня ситуативної та особистісної тривожності Ч. Д. Спілберга, Ю. Л. Ханіна.

Згідно результатів дослідження за методикою “16 - факторний особистісний опитувальник Р. Б. Кеттелла (16 - PF — 105 - С)” за фактором “тривожність — спокій” виявлено в 23 % начальників відділень низький рівень тривожності. Вони спокійні, впевнені в собі, контролюють свої емоції. 31% мають тенденцію до тривожності, стурбованості, переживають почуття провини. 44 % респондентів мають високий рівень тривожності, можуть бути емоційно нестійкі та напружені.

Дослідження за допомогою шкали оцінки рівня ситуативної та особистісної тривожності Ч. Д. Спілберга, Ю.Л. Ханіна показали в 34% респондентів середній, тобто помірний рівень ситуативної тривожності, в 66 % - низький рівень тривожності.

З точки зору Ю. Л. Ханіна, помірний рівень ситуативної тривожності забезпечує надійне, стабільне і якісне виконання роботи з досягненням доступних для людини результатів [3]. Таким чином, оптимальний рівень ситуативної тривожності в начальників відділень СПС є природною і необхідною умовою активності особистості.

Начальники відділень з помірним рівнем ситуативної тривожності в екстремальних ситуаціях можуть контролювати свої дії та поведінку, не впадають в паніку, ведуть себе адекватно і спокійно.

Співробітники з низьким рівнем ситуативної тривожності в екстремальних ситуаціях проявляють себе більше пасивно, можливе зменшення почуття відповідальності.

Результати дослідження особистісної тривожності показали у 9% начальників відділень СПС низький рівень особистісної тривожності, в 54 % - середній, помірний, а в 37 % - високий рівень особистісної тривожності.

Начальники відділень СПС з низьким рівнем особистісної тривожності більшість труднощів, які з'являються в їхній професійній діяльності сприймають адекватно, але через низький рівень мотивації, в деяких ситуаціях рівень концентрації уваги може зменшуватися, що впливає на ефективність діяльності.

Важливо відзначити, що в половини начальників відділень СПС спостерігається помірний рівень особистісної тривожності, вони

зберігають емоційну рівновагу в складних ситуаціях. У випадку, якщо ситуація ускладнюється або з'являються додаткові труднощі, виявляється тривога, неспокій, відчуття напруги. Важливим при цьому є те, що співробітники можуть регулювати свій стан і своєчасно відновлювати емоційну рівновагу.

Аналізуючи результати дослідження ми виявили, що в досить значній кількості начальників відділень СПС, яких ми досліджували, спостерігається високий рівень особистісної тривожності. Вони зазвичай неспокійні, їм важко регулювати свій стан, можливі нервові зриви в екстремальних ситуаціях. Працівники з високим рівнем тривожності чутливі до емоційного стресу, повільно виходять зі стану фрустрації [2].

В більшій мірі, тривожність впливає на ефективність діяльності в напружених ситуаціях під впливом стресогенних факторів [1]. У таких випадках в начальників відділень СПС можливе зменшення точності і автоматизму дій, погіршення емоційного та психічного стану.

Отже, в більшості досліджуваних нами начальників відділень СПС установ виконання покарань України виявляється помірний рівень тривожності. Також спостерігається і високий рівень тривожності, який негативно впливає на ефективність діяльності та виконання професійних дій. Тому важливим моментом в роботі начальників відділень СПС є профілактика тривожності та негативних психічних станів в цілому.

Список використаних джерел

1. Перевалов В.Ф. «Группа риска»: диагностика тревожных и депрессивных состояний у военнослужащих: учебно-методическое пособие для военных психологов. - М.: ВПА, 1994. - 101 с.

2. Смирнов Б. А., Долгополова Е. В. Психология деятельности в экстремальных ситуациях. Х.: Изд.-во Гуманитарный Центр, 2007. С. 36-37

3. Ханин Ю.Л. Краткое руководство к применению шкалы реактивной и личностной тревожности Ч. Д. Спилбергера. - Л., 1976. - 40 с.